

اللهم اغفر لي

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم جغرافیا و برنامه ریزی

گروه برنامه ریزی روستایی

پایان نامه ی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی روستایی

تحت عنوان:

بررسی نقش کشاورزی بر توسعه روستایی

(نمونه موردی شهرستان زرین دشت)

استاد راهنما:

دکتر احمد تقدیسی

استاد مشاور :

دکتر حمید برقی

پژوهشگر :

محسن شایان

خرداد ۱۳۹۲

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابداعات

و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع این

پایان نامه متعلق به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان
دانشکده علوم جغرافیا و برنامه ریزی
گروه برنامه ریزی روسایی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته ی جغرافیا و برنامه ریزی
آقای محسن شایان

تحت عنوان:
بررسی نقش کشاورزی بر توسعه استان اصفهان

(مطالعه موردی شهرستان زرین دشت)

در تاریخ ۱۳۹۲/۳/۱۳ توسط هیأت داوران زیر بررسی و بادرجه عالی به تصویب نهایی رسید.

۱- استاد راهنمای پایان نامه دکتر احمد تقدیسی با مرتبه ی علمی استادیار امضا

۲- استاد مشاور پایان نامه دکتر حمید برقی با مرتبه ی علمی استادیار امضا

۳- استاد داور داخل گروه دکتر یوسف قنبری با مرتبه ی علمی استادیار امضا

۴- استاد داور خارج از گروه دکتر حسن بیک محمدی با مرتبه ی علمی دانشیار امضا

امضای مدیر گروه

دکتر یوسف قنبری

با یاد او که جهان هستی را جان بخشید و بشریت را گنجی
از آن قرار داد و صد شکر به درگاه لایزالش که در ما قدرتی به
ودیعه نهاد تا هرآینه سرک از اسرارش را بگشاییم و بر
حیرت‌مان افزوده گردد.

تقدیر و تشکر از استاد راهنما و ارجمند جناب آقای دکتر
احمد تقدیس و جناب آقای حمید برقی به عنوان مشاور
که گاه و بے گاه برای انجام این تحقیق دست تواناک
خویش را از من دریغ نداشتند و من را در طے این مسیر پر
پیچ و خم راهنمایی های بس ارزنده داشتند و بے شک
بدون وجودشان انجام این امر ناممکن مے نمود.

برخود لازم و واجب مے دانم از زحمات خانواده ام ، مادر و
پدر عزیز و دلسوزم ، خواهران و برادران نازنینم که در طول
تحصیل همواره مشوق و مایه دلگرمی من بوده اند تشکر
و قدر دانے بنمایم .

تقدیم به :

نوشتار حاضر تحفه ایست ناچیز که تقدیم به روح

بزرگ عمویم و مادبزرگم می کنم که همواره در

راه تحصیل و علم مرا مورد تشویق و لطف خود قرار می دادند.

چکیده

امروزه بسیاری از محققان و دانشمندان، توسعه کشاورزی را به مثابه راهبرد اصلی توسعه روستایی قلمداد کرده و معتقدند که کشاورزی به عنوان منبع اصلی درآمد و فرصت های اشتغال، نقش اساسی در توسعه روستایی ایفا می کند. از اینرو هدف از مطالعه حاضر بررسی و نقش کشاورزی در توسعه روستایی است که به صورت مطالعه موردی در مناطق روستایی شهرستان زرین دشت صورت گرفته است. روش تحقیق در این بررسی از نوع توصیفی - تحلیلی بوده که با استفاده از جمع آوری آمار و اطلاعات از طریق روش های میدانی بدست آمده است. جامعه آماری این تحقیق سرپرستان خانوارهای روستایی تمامی روستاهای شهرستان زرین دشت که ۳۷۰۰ سرپرست می باشد. با استفاده از فرمول کوکران نمونه ای به حجم ۳۴۸ نفر از بین آنها به روش نمونه گیری تصادفی انتخاب گردید. به منظور سنجش ضریب اعتبار پرسشنامه آزمون پیش آهنگی انجام گرفت که ضریب اطمینان آقای کرونباخ آن بیش از ۰.۷۷ درصد بدست آمد. در این پژوهش برای تجزیه و تحلیل داده ها از مدل تحلیل عاملی و نرم افزار SPSS و برای ترسیم نقشه ها و نمودارها از نرم افزارهای GIS و EXCEL استفاده شده است. نتایج این پژوهش نشان می دهد که با ضریب اطمینان ۹۹ درصد بین توسعه کشاورزی و توسعه روستایی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد و توسعه کشاورزی باعث پیشرفت و توسعه روستایی خواهد شد. همچنین مشخص شد که نزدیک ۶۷ درصد از کشاورزان شهرستان از سطح سواد پایینی برخوردار می باشند.

واژگان کلیدی: توسعه روستایی، توسعه کشاورزی، تحلیل عاملی، شهرستان زرین دشت

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: کلیات طرح تحقیق
۱-۱	مقدمه..... ۱
۲-۱	بیان مساله ۲
۳-۱	ضرورت و اهداف پژوهش..... ۳
۳-۱-۱	اهداف اصلی..... ۴
۳-۱-۲	اهداف فرعی..... ۵
۴-۱	اهمیت و ارزش تحقیق..... ۵
۵-۱	پیشینه تحقیق..... ۵
۶-۱	سوال و فرضیه تحقیق..... ۷
۶-۱-۱	سوال تحقیق..... ۷
۶-۱-۲	فرضیه تحقیق..... ۷
۷-۱	تعریف واژه ها و مفاهیم..... ۷
۷-۱-۱	توسعه..... ۷
۷-۱-۲	توسعه روستایی..... ۸
۷-۱-۳	کشاورزی..... ۹
۷-۱-۴	توسعه کشاورزی..... ۹
۷-۱-۵	شهرستان زرین دشت..... ۱۰
۸-۱	روش تحقیق..... ۱۲

عنوان	صفحه
۱-۸-۱ تکنیک های تحقیق	۱۲
۱-۸-۱ روش ها و ابزار گرد آوری.....	۱۲
۱-۸-۱-۱ روش اسنادی و کتابخانه ای.....	۱۲
۱-۸-۱-۲ روش میدانی	۱۲
۱-۸-۲ روش تجزیه و تحلیل اطلاعات	۱۳
۹-۱ تنگناها و محدودیت های تحقیق	۱۳
۱۰-۱ کاربرد نتایج تحقیق	۱۴

فصل دوم : تعریف مفاهیم

۱-۲ روستا.....	۱۵
۲-۲ توسعه	۱۵
۱-۲-۲ ویژگیهای مفهومی توسعه	۱۶
۲-۲-۲ الگوهای توسعه	۱۷
۱-۲-۲-۲ توسعه اقتصادی	۱۷
۲-۲-۲-۲ توسعه انسانی	۱۸
۳-۲-۲-۲ توسعه جامع	۱۹
۳-۲-۲ توسعه کشاورزی	۲۰
۱-۳-۲-۲ عوامل اساسی توسعه کشاورزی	۲۱
۲-۳-۲-۲ عوامل سرعت دهنده توسعه کشاورزی	۲۱
۴-۲-۲ اهداف توسعه کشاورزی	۲۲

عنوان	صفحه
۵-۲-۲ پیامدهای توسعه کشاورزی	۲۲
۶-۲-۲ نقش و اهمیت کشاورزی در توسعه	۲۲
۷-۲-۲ اهمیت کشاورزی در اقتصاد ملی	۲۳
۸-۲-۲ نقش کشاورزی در توسعه روستایی	۲۴
۹-۲-۲ الگوهای توسعه کشاورزی	۲۶
۳-۲ توسعه روستایی	۲۶
۱-۳-۲ اهداف توسعه روستایی	۲۷
۲-۳-۲ اهمیت و ضرورت توسعه روستایی	۲۸
۳-۳-۲ خصوصیات توسعه روستایی	۲۸
۴-۳-۲ نظریات توسعه روستایی	۲۹
۱-۴-۳-۲ نظریه مایکل تودارو	۲۹
۲-۴-۳-۲ نظریه جون رابینسون	۲۹
۳-۴-۳-۲ نظریه میسرا	۲۹
۵-۳-۲ راهبردهای توسعه روستایی	۳۰
۱-۵-۳-۲ راهبرد انقلاب سبز	۳۰
۲-۵-۳-۲ راهبرد نیازهای اساسی	۳۰
۳-۵-۳-۲ راهبرد آگروپلین	۳۱
۴-۵-۳-۲ راهبرد توسعه همه جانبه روستایی	۳۲
۶-۳-۲ پیوند توسعه کشاورزی و توسعه روستایی	۳۲

عنوان	صفحه
۴-۲ معرفی شاخص ها	۳۳
۱-۴-۲ شاخص توسعه روستایی	۳۴
۲-۴-۲ شاخص توسعه کشاورزی	۳۵
۳-۴-۲ شاخص مهارت‌های اطلاعاتی	۳۶
۵-۲ تحلیل عاملی	۳۶

فصل سوم: ویژگی‌های طبیعی و انسانی شهرستان زرین دشت

۱-۳ مقدمه	۳۸
۲-۳ ویژگی‌های طبیعی	۳۹
۱-۲-۳ موقعیت هندسی	۳۹
۲-۲-۳ موقعیت نسبی	۳۹
۳-۲-۳ وسعت	۴۱
۴-۲-۳ زمین شناسی	۴۱
۱-۴-۲-۳ سازند تارپور	۴۱
۲-۴-۲-۳ سازند ساچون	۴۱
۳-۴-۲-۳ سازند آسماری جهرم	۴۲
۴-۴-۲-۳ بخش چمپه	۴۲
۵-۴-۲-۳ بخش مول	۴۲
۶-۴-۲-۳ سازند آغاچاری	۴۲
۷-۴-۲-۳ سازند بختیاری	۴۲

عنوان	صفحه
۵-۲-۳ توپوگرافی.....	۴۵
۳-۳ تراکم بیولوژیک.....	۴۵
۴-۳ آب و هوا.....	۴۶
۱-۴-۳ دما و رژیم حرارتی.....	۴۸
۲-۴-۳ بارش.....	۴۸
۳-۴-۳ رطوبت.....	۴۹
۴-۴-۳ تبخیر.....	۵۰
۵-۴-۳ وضعیت تابش و ساعات آفتابی.....	۵۲
۶-۴-۳ یخبندان.....	۵۳
۷-۴-۳ باد.....	۵۴
۵-۳ مطالعات آب جهت توسعه کشاورزی در زرین دشت	۵۶
۱-۵-۳ مقدمه.....	۵۶
۲-۵-۳ هیدرولوژی.....	۵۶
۳-۵-۳ منابع آبهای سطحی	۵۶
۴-۵-۳ منابع آب زیر زمینی	۵۸
۱-۴-۵-۳ چاه.....	۵۸
۲-۴-۵-۳ چشمه.....	۵۹
۳-۴-۵-۳ قنات.....	۵۹
۵-۵-۳ کیفیت شیمیایی آب شهرستان زرین دشت.....	۶۰

عنوان	صفحه
۳-۵-۱ کیفیت شیمیایی آب رودخانه رودبال.....	۶۰
۳-۵-۲ کیفیت شیمیایی منابع آب زیرزمینی	۶۰
۳-۶ وضعیت خاک منطقه.....	۶۱
۳-۶-۱ خاکهای فلاتهای مرتفع	۶۱
۳-۶-۲ خاکهای دشتهای آبرفتی.....	۶۲
۳-۶-۳ خاکهای روی دشت سیلابی	۶۲
۳-۶-۴ فرسایش خاک منطقه.....	۶۳
۳-۶-۵ تیپ اراضی و کاربری آن.....	۶۴
۳-۶-۶ مخروطه افکنه های واریزی	۶۵
۳-۶-۷ تیپ اراضی فلاتها و تراسهای فوقانی	۶۵
۳-۶-۸ تیپ اراضی پست و شور	۶۵
۳-۶-۹ خاکهای دشت ایزدخواست	۶۶
۳-۶-۱۰ تیپ اراضی دشت ایزدخواست	۶۷
۳-۶-۱۱ طبقه بندی خاکها از نظر ژنتیکی و تکاملی	۶۷
۳-۶-۱۲ طبقه بندی خاک از نظر قابلیت و ارزشهای زراعی	۶۸
۳-۶-۱۱-۱ تیپ اراضی کوهها	۶۸
۳-۶-۱۱-۲ تیپ اراضی تپه ای.....	۶۸
۳-۶-۱۱-۳ تیپ اراضی فلاتی و تراسهای فوقانی.....	۶۹
۳-۶-۱۱-۴ تیپ اراضی پست و گود.....	۶۹

عنوان	صفحه
۳-۶-۱۱-۵ تیپ اراضی دشت های سیلابی	۶۹
۳-۶-۱۱-۵ تیپ اراضی واریزه ای بادبزی با مقدار زیادی سنگریزه	۶۹
۳-۷ وضعیت کلی آبرفت‌های منطقه.....	۷۱
۳-۸ طبقه بندی اراضی.....	۷۱
۳-۸-۱ قابلیت اراضی شهرستان زرین دشت.....	۷۳
۳-۹ پوشش گیاهی	۷۴
۳-۹-۱ تیپ گیاهان شهرستان.....	۷۵
۳-۹-۲ پوشش گیاهی.....	۷۶
۳-۹-۲-۱ پوشش گیاهی استپی.....	۷۷
۳-۹-۲-۲ پوشش گیاهی جنگلی.....	۷۷
۳-۱۰ جغرافیای انسانی	۷۸
۳-۱۰-۱ سکونت.....	۷۸
۳-۱۰-۲ جمعیت و پراکنش آن	۷۹
۳-۱۰-۲-۱ بعد خانوار	۷۹
۳-۱۰-۲-۲ نسب جنسی	۸۰
۳-۱۰-۲-۳ تراکم نسبی	۸۰
۳-۱۰-۲-۴ تراکم زیستی.....	۸۱
۳-۱۰-۳ گروه‌های عمده فعالیت	۸۱
۳-۱۰-۴ پیش بینی جمعیت.....	۸۲

عنوان	صفحه
۳-۱۰-۵ وضعیت سواد.....	۸۲
۳-۱۱ وضعیت کشاورزی منطقه.....	۸۳
۳-۱۱-۱ مقدمه.....	۸۳
۳-۱۱-۲ کاربری اراضی کشاورزی.....	۸۳
۳-۱۱-۳ ترکیب کشت.....	۸۴
۳-۱۱-۴ تولید و عملکرد محصول.....	۸۵
۳-۱۱-۵ تقویم زراعی محصولات عمده منطقه.....	۸۷

فصل چهارم : یافته های تحقیق

۴-۱ مقدمه	۸۹
۴-۲ یافته های توصیفی تحقیق	۹۰
۴-۲-۱ سرپرست خانوار	۹۰
۴-۲-۲ مالکیت	۹۱
۴-۲-۳ سواد	۹۲
۴-۲-۴ درآمد	۹۳
۴-۲-۵ کل اراضی	۹۴
۴-۲-۶ نوع درآمد	۹۵
۴-۲-۷ نوع محصول	۹۶
۴-۲-۸ فعالیت	۹۷
۴-۲-۹ اعتبارات دولتی	۹۸

صفحه	عنوان
۹۹.....	۱۰-۲-۴ تعداد قطعات
۱۰۰.....	۱۱-۲-۴ بیمه
۱۰۱.....	۱۲-۲-۴ اراضی باغی
۱۰۲.....	۳-۴ یافته های تحلیلی تحقیق
۱۰۲.....	۱-۳-۴ پایایی
۱۰۳.....	۲-۳-۴ تحلیل عاملی
۱۰۴.....	۱-۲-۳-۴ توسعه روستایی
۱۱۰.....	۲-۳-۳-۴ توسعه کشاورزی.....
۱۱۵.....	۴-۴ سوال
۱۱۵.....	۵-۴ فرضیه.....
۱۱۷.....	۶-۴ نتیجه گیری
۱۱۷.....	۷-۴ پیشنهادات و راهکارها

فهرست جدول ها

عنوان	صفحه
جدول شماره (۳-۳) تراکم بیولوژیک شهرستان زرین دشت	۴۵.....
جدول شماره (۴-۳) خلاصه آمارهواشناسی داراب (۱۳۵۱-۱۳۸۱)	۴۷.....
جدول شماره (۵-۳) حداقل، حداکثر و متوسط بارش ماهانه شهرستان زرین دشت	۴۸.....
جدول شماره (۶-۳) نتایج آمار رطوبت نسبی ماهانه ایستگاه داراب به درصد (۱۳۴۸-۱۳۷۸)	۵۰.....
جدول شماره (۷-۳) میزان تبخیر و تعرق بالقوه ایستگاه سینوپتیک داراب	۵۱.....
جدول شماره (۸-۳) ساعات آفتابی ماهانه ایستگاه سینوپتیک فسا (۱۹۶۴-۱۹۸۴)	۵۲.....
جدول شماره (۹-۳) متوسط ساعات آفتابی روزانه و حداکثر ساعات آفتابی ممکن برای هر ماه	۵۳.....
جدول شماره (۱۰-۳) میانگین روزهای یخبندان در ماههای سال طی ۱۳ سال آماری	۵۴.....
جدول شماره (۱۱-۳) جهت و سرعت بادهای مشاهده شده ایستگاه سینوپتیک فسا (۱۹۶۴-۱۹۸۵)	۵۵.....
جدول شماره (۱۲-۳) درصد بادهای مشاهده شده با سرعت و جهت مختلف ایستگاه سینوپتیک فسا (۱۹۶۴-۱۹۸۵)	۵۵.....
جدول شماره (۱۳-۳) دبی سالیانه رودخانه رودبال و خسویه	۵۷.....
جدول شماره (۱۴-۳) جمعیت شهری و روستایی شهرستان زرین دشت ۱۳۹۰	۶۶.....
جدول شماره (۱۵-۳) موقعیت اقتصادی گروههای مختلف فعالیت در شهرستان زرین دشت	۷۳.....
جدول شماره (۱۶-۳) کاربری اراضی شهرستان زرین دشت در سال زراعی ۱۳۸۹-۱۳۹۰	۷۹.....
جدول شماره (۱۷-۳) سطح زیر کشت محصولات زراعی و باغی در شهرستان زرین دشت در سال زراعی ۱۳۸۹-۱۳۹۰	۸۱.....
جدول شماره (۱۸-۳) سطح زیر کشت و عملکرد محصولات زراعی ۱۳۸۹-۱۳۹۰	۸۳.....
جدول شماره (۱-۴) وضعیت سرپرستان خانوار	۸۴.....

عنوان

صفحه

- جدول شماره (۲-۴) وضعیت مالکین زمین کشاورزی شهرستان زرین دشت ۸۶
- جدول شماره (۳-۴) وضعیت سواد در شهرستان زرین دشت ۹۰
- جدول شماره (۴-۴) وضعیت درآمد کشاورزان شهرستان زرین دشت ۹۱
- جدول شماره (۵-۴) میزان زمین های زراعی کشاورزان شهرستان زرین دشت ۹۲
- جدول شماره (۶-۴) نوع درآمد کشاورزان شهرستان زرین دشت ۹۳
- جدول شماره (۷-۴) نوع محصول زراعی در شهرستان زرین دشت ۹۴
- جدول شماره (۸-۴) نوع فعالیت در شهرستان زرین دشت ۹۵
- جدول شماره (۹-۴) درصد استفاده کنندگان از وام و اعتبارات دولتی ۹۶
- جدول شماره (۱۰-۴) تعداد قطعات زمین های کشاورزی ۹۷
- جدول شماره (۱۱-۴) درصد بیمه شدگان ۹۸
- جدول شماره (۱۲-۴) میزان اراضی باغی ۹۹
- جدول شماره (۱۳-۴) سطح سنجش گوپه ها ۱۰۲
- جدول شماره (۱۴-۴) میزان آلفا کرونباخ گوپه ها ۱۰۳
- جدول شماره (۱۵-۴) کمیت KMO و آزمون کروی بارتلت ۱۰۳
- جدول شماره (۱۶-۴) ماتریس همبستگی بین اجزا ۱۰۴
- جدول شماره (۱۷-۴) واریانس های تشریح شده ۱۰۵
- جدول شماره (۱۸-۴) ماتریس اجزا ۱۰۶
- جدول شماره (۱۹-۴) ماتریس چرخیده شده اجزا ۱۰۷
- جدول شماره (۲۰-۴) عامل هل و متغیرهای استخراج شده ۱۰۸
- جدول شماره (۲۱-۴) ماتریس همبستگی بین اجزا ۱۱۱

صفحه	عنوان
۱۱۲.....	جدول شماره (۲۲-۴) واریانس های تشریح شده.....
۱۱۳.....	جدول شماره (۲۳-۴) ماتریس اجزا.....
۱۱۴.....	جدول شماره (۲۳-۴) ماتریس چرخیده شده اجزا.....
۱۱۴.....	جدول شماره (۲۴-۴) عامل هل و متغیرهای استخراج شده.....
۱۱۶.....	جدول شماره (۲۵-۴) آزمون معناداری رابطه میان توسعه کشاورزی و توسعه روستایی.....

فهرست شکل ها

عنوان	صفحه
شکل (۱-۳) نمودارمیزان تبخیر و تعرق بالقوه ایستگاه سینوپتیک داراب	۵۱
شکل (۲-۳) نمودار ساعات آفتابی ماهانه ایستگاه سینوپتیک فسا ۱۹۶۴-۱۹۸۴	۵۳
شکل (۳-۳) نمودار ستونی ترکیب کشت محصولات زراعی شهرستان زرین دشت	۸۵
شکل (۴-۳) نمودار ستونی سطح زیر کشت محصولات زراعی شهرستان زرین دشت	۸۶
شکل (۵-۳) نمودار تولیدات محصولات شهرستان زرین دشت (بر حسب تن)	۸۶
شکل (۱-۴) نمودار وضعیت سرپرستان خانوار	۹۰
شکل (۲-۴) نمودار وضعیت مالکین زمین کشاورزی شهرستان زرین دشت	۹۱
شکل (۳-۴) نمودار وضعیت سواد در شهرستان زرین دشت	۹۲
شکل (۴-۴) نمودار وضعیت درآمد کشاورزان شهرستان زرین دشت	۹۳
شکل (۵-۴) نمودار میزان زمین های زراعی کشاورزان شهرستان زرین دشت	۹۴
شکل (۶-۴) نمودار نوع درآمد کشاورزان شهرستان زرین دشت	۹۵
شکل (۷-۴) نمودار نوع محصول زراعی در شهرستان زرین دشت	۹۶
شکل (۸-۴) نمودار نوع فعالیت در شهرستان زرین دشت	۹۷
شکل (۹-۴) نمودار درصد استفاده کنندگان از وام و اعتبارات دولتی	۹۸
شکل (۱۰-۴) نمودار تعداد قطعات زمین های کشاورزی	۹۹
شکل (۱۱-۴) نمودار درصد بیمه شدگان	۱۰۰
شکل (۱۲-۴) نمودار میزان اراضی باغی	۱۰۱
شکل شماره (۱-۱) نقشه موقعیت شهرستان زرین دشت	۱۱